

en zoon (Cornelis Ph.) Hofstede de Groot. Uit hun correspondentie blijkt namelijk dat de vader, die zelf in 1839 een vertaling van Strausz' *Leben Jesu* had tegen-gewerkt en in 1859 J.H. Scholten bestreed, nauw be-trokken was bij het werk van junior. De afwijzende reactie van Kuenen op de *Brieven* van junior, die door Van der Molen genoemd wordt, komt scherper uit als daarbij vermeld zou worden dat Kuenen een schoon-zoon was van één der beide theologische collega's van De Groot senior, W. Muurling, die toen nog deel uit-maakte van het door De Groot senior aangevoerde Groninger Godgeleerd Gezelschap, waar Kuenen o.m. in augustus 1859 te gast was en De Groot junior lid. Anders dan door Van der Molen vermeld (208) werd junior evenwel pas begin 1857 lid van genoemde kring.

Het personenregister vertoont tekortkomingen. In de eerste plaats ontbreken daarin (al dan niet gedeeltelijk) een aantal namen uit de hoofdttekst, zoals H. Oosten-brink-Evers (119), P. Hofstede de Groot (208), Chi Kangsen (243), R. O'Neil (244), G. Soh (246), H. Venn (248), C.H. Kraft, W. Smalley, Shoki Coe (249). Verder wordt niet duidelijk waarom uit de noten soms wel, maar meestal niet namen zijn opgenomen. Waarom bijvoorbeeld wel die van J. Stellingwerff (118), maar niet die van H.J. Prien (229, alwaar de voorletters ont-breken), en dat terwijl van de eerstgenoemde slechts een artikel van beperkte betekenis aangehaald wordt, terwijl bij Prien verwezen wordt naar diens magistrale studie *Die Geschichte des Christentums in Lateiname-rika*. De hier geleverde kritiek laat overigens onverlet dat we hier met een verder goed verzorgde bundel te maken hebben, belangrijk vooral vanwege enkele uit-stekende artikelen op historiografisch gebied.

H.J. Selderhuis, R. Kuiper, W.J. Ouweneel, G. Harinck, *Wandelen met God. Spiritualiteit in de negentiende eeuw*, Medema, Vaassen, 2001, 96 pag., ISBN 90-6353-374-8, € 9,96.
– Lodewijk Winkeler

In dit boekje, een initiatief van uitgever H. Medema, vraagt deze zich af of wij in de eenentwintigste eeuw nog kunnen 'wandelen met God': er is een roep om spiritualiteit, maar kunnen wij daarbij nog herkenning of zelfs inspiratie vinden bij negentiende eeuwse leids-lieden? Vier auteurs schetsen de spiritualiteit van

Hendrik de Cock tegen de achtergrond van Nadere Re-formatie en Afscheiding (H. Selderhuis), de Réveilman G. Groen van Prinsterer (R. Kuiper), H.C. Voorhoeve in de context van de Vergadering van Gelovigen (W. Ouweneel) en van H. Bavinck in het spanningsveld tussen diens gereformeerde overtuiging en de moderne wereld en moderne theologie (G. Harinck).

Voor de lezer die afgaat op het woord 'spiritualiteit' in de titel dienen zich de alternatieven aan van strenge wereldmijding, een kinderlijk geloof naast een actief in de wereld staan, of een spannende confrontatie tussen geloof en moderne tijd. Lezers die enigszins met de vier hoofdpersonen vertrouwd zijn zullen in dit boekje weinig nieuws vinden; voor een bredere lezerskring is dit boekje wellicht een aanleiding om bij de zoektocht naar spiritualiteit de bronnen niet alleen te zoeken in wat zich als 'nieuw' aandient.

P.L.J. Wapenaar, H.W.S. *Een Tiels voorbeeld van dienende liefde* (West-Betuwse Monografieën XII), Tiel: z.u., z.j. [2001], 134 pag., ISBN 90-71297-32-2, € 14,00
– Lodewijk Winkeler

De welgestelde Henriëtte Wilhelmine Spiering (1852-1921) en in haar schaduw ook haar zuster Johanna Judith (1862-1944) hebben een belangrijke rol ge-speeld in de oprichting en instandhouding van verschil-lende protestants-christelijke instellingen in Tiel. Voor een deel deden zij dit via de door hen in 1909 opgerichte en nog steeds bestaande Fundatie voor Christelijke Belangen te Tiel.

H.W.S., zoals de auteur haar steeds aanduidt, in navol-ging van de ondertekening die zij zelf gebruikte bij haar boeken en artikelen, stond aan de wieg van de evange-lisatievereniging, zij stuurde het bestaande (christelijk) gereformeerd onderwijs bij in Nederlands Hervormde richting en zij financierde de oprichting van het zieken-huis Bethesda. De auteur verheelt niet dat H.W.S. haar financiële macht en sterke persoonlijkheid fors inzette om de doelen die zij nastreefde te bereiken, al deed zij dat steeds, zo vergoelijkt hij, om hoger doelen te berei-ken.

H.W.S. was voorts landelijk actief in de Nederland-sche Meisjesbond, en was jarenlang hoofdredactrice van het blad *Onze Jonge Meisjes*. Daarnaast was zij